

A A R O N,

S I V E,

SANCTORVM VESTIMENTORVM
ORNAMENTORVMQVE SVMMA
DESCRPTIO: AD SACRI APPARATVS
INSTRVCTIONEM:

BENEDICTO ARIA MONTANO
HISPALENSI, EXPOSITORE.



A N T V E R P I A E

Excudebat Christophorus Plantinus
Regius Prototypographus.

M. D. LXXII.

BENEDICTI ARIAE MONTANI
HISPALENSIS PRÆFATIO.

SACERDOTII antiqui, quod umbra fuit admiranda illius lucis, qua per Iesu Christi sacerdotium atque sacrificium emicuit; arcanam significationem recte agnosci intelligi, non posse, nisi partes omnes cognoscantur, quibus illud ministerium instructum ornatumque fuerat, aperte satis sanctissimus ille vir Paulus indicavit in illa mysterijs ac profunda doctrina plenissima Epistola, quam ad Hebræos conscripsit: in ea enim multas huius generis ac ministerij partes exactissimè explicando persecutus, plures alias significationes tantum attigit. Idem etiã Iohannes Apostolus in libro quem Apocalypsin inscripsit, non uno tantum loco egit, quinimo totum illud argumentum, quod omnino divinum, divinaque sapientia rationibus refertum est, multis allusionibus & significationibus ex antiqui sacerdotij observatione petitis, instruxit & amplificavit. Cum verò inter ceteras illius ministerij partes, vestimentorum ornatuque omnis rationem à Deo præscriptam, diligenterque à Mose, atque deinceps dum illa secula duravere, non sine magno arcana significationis testimonio observatam perpetuò fuisse sciamus, & officio nostro satisfacturi, & sacrarum rerum studiosis operæ precium facturum esse videbamur, si partes ipsas, uti habuisse cognovimus, breviter ac dilucidè describeremus, ut ex observata atque inspecta prius imagine illa visibili et corporea spiritualis illius ornamenti ac decoris, quo summus ille sacerdos, quem hæc omnia significabant, æterno Patri pro mundo omni litaturus placuit, contemplatio certius & expeditius iniri possit. Cupimus verò nos ad publicam utilitatem de his reconditioribus rebus ac mysterijs aliquando disserere, aut aliquos sapientia spiritu præditos extare, qui melius etiam, quam nos possumus, disserant. Nec verò dubitamus, quin Deus omnia hæc, atque his etiam plura & maiora aperiri & communicari hominibus velit, si modo tantum in eis studium, tantusque harum rerum amor, quantum ipsarum dignitas postulat, reperiat. Datum Antuerpiæ VII. Cal. Aprilis. MD. LXXII.

A A R O N,

S I V E,

S A N C T O R V M V E S T I M E N T O R V M E T O R N A T V S D E S C R I P T I O.

SANCTAS vestes eo ordine, quo indui solebant, describimus: namque in sacris libris alia ratio initur, ordinis nimirum eius, qui in opere faciendo observatus, atque in sacerdote induto spectatus est.

Atque totius huius ornatus materia eadem fuit, quæ in cortinis tabernaculi penitioribus, addito tamen auro, & gemmarum vario genere. Illi (inquit) accipient aurum & hyacinthum, & purpuram, coccumq. bis tinctum, & byssum. Est autem hyacinthus qui Hebraicè dicitur תְּבֵלֶת, color inter rubrum & cælestem, quem Hispani *Cardeno* vocant. huius interpretationis auctor est Iosephus, quem Græci Latiniq. postea secuti sunt. Purpuram verò, quam אַרְגָּמָן Hebræi, Chaldaei verò אַרְגָּן, siue proprio ipsorum, siue alieno pronuntiant nomine, color omnino rubeus est, quem Arabes אַרְגָּמָן vocant. pictoribus hic color *Taca* vocatur: Cremesinum siue carminum multi vocant. Coccum verò bis tinctum, quem Hebraicè שֵׁנִי תוֹלַעַת dici novimus; quod ex verbo vermiculum iteratum siue vermiculatum iterum reddere possumus; idem est nobis, qui sæpè ab antiquis commemoratur, murex, & murex iteratus siue דיֶבַחֹס, & ostrum dicitur. scimus enim conchyliorum siue cochlearum genus esse, qui murices Latinis dicuntur, quorum animalculorum sanguine cum aliis rebus commixto, vestes tingebantur, ex quæ splendore maximo præter cæteros colores nitebant: erant autem graui odore, quem corrigi opus esset.

Hæc Calabrum coxit vitiato murice vellus, dixit Satyricus. erant verò bis tinctæ lanæ, omnium primæ & pretiosissimæ. Hanc vocem Chaldaeus interpretatur צָבַע צָבִירִי Colorem splendentem. Byssus qui Hebraicè שֵׁשׁ, ab eximio candore marmoris æmulo dicitur, perpetuò à Chaldaeis בּוּס appellatur, vnde byssus Græcis ac Latinis y in u ex more mutata pronuntiat. Est autem optimi & albissimi lini genus: cuiusmodi Aegyptium sæpe vidimus. illius enim regionis laudatissimum esse, in sacra Geographia docebamus. Atque ex hac materia vestimenta & ornamenta numero & forma distincta, comparata sunt. חֶשֶׁן : אֶפֶוד : מְעִיל : כִּתְנֵת תְּשֻׁבָּע : מְצַנְפֶּת : אֶרְבָּט : חֶשֶׁן : אֶפֶוד : מְעִיל : כִּתְנֵת תְּשֻׁבָּע : מְצַנְפֶּת : אֶרְבָּט : Latinè, vt nostra versio habet, Rationale, superhumeralis, tunica, linea stricta, cidaris & balthus. Horum ratio ex descriptione ipsa commodius, quàm ex nominibus, cognosci potest.

Præter feminalia, quæ communia Pontifici maximo ac minoribus sacerdotibus erant ad usum operendi carnem turpitudinis suæ, illorum ornamentorum, quæ in gloriam & decorem facta fuerunt, prima omnium fuit, quam interpretes noster Lineam strictam, & tunicam, & tunicam byssinam vertit, Hebraicè כִּתְנֵת תְּשֻׁבָּע vocatur, Chaldaicè verò כְּתוּבָה מְרִמְצָה exponitur. eiusmodi forma fuit, qua talaris Romanorum stola. atque ita perpetuò Ioannes docet, cum de huius vestis arcana significatione in Apocalypsi verba facit: erat autem vestis longa, manicata, qua totum corpus, capite & collo excepto, induebatur. hæc Aaroni sacerdoti ex simplici byssi materia confecta fuit; ita tamen texta, vt oculorum figuras continuis contiguisque ordinibus referret; eo modo quo apud Romanos scutulatas vestes aliquando in usu fuisse legimus. Nam è CETHONETH THASBETS, tunicam occellatam ex verbo vertere possumus, atq. ita in Arabica versione يَتِي

legimus, pro תְּשֻׁבָּע, in Chaldaica verò Paraphrasi כְּתוּבָה מְרִמְצָה quæ Polymitam antiquo vocabulo, & nostris vulgaribus linguis Listatam vertimus: erat enim certis ordinibus quas Listas vocant, insignis; illiq. ordines occellati oēs, cuiusmodi mappas in hoc Belgio contextas vidimus, quæ perdiscis oculi, à figurarum illarum frequentia, vulgò vocantur. Hoc autem vt singulare neq. arcana significatione carens, in hac prima veste annotatu visum est dignissimum.

Descriptæ iam à nobis Tunica lineæ, superinduebatur aliud vestimenti genus, quod Hebraicè מְעִיל dicitur, pro quo nostra versio Tunicam reddit, ad verbum verò Supparum dicere possumus: cuius usus semper fuit, vt super alias vestes honoris ac decoris gratia induceretur. Fuit autem eodem nomine duplex vestis forma; altera Meghil simpliciter, altera verò Meghil Ephod appellata. atque prior quidem communis erat tum sacerdotum tum principum, virorum ac foeminarum vestis, eaque soluta ac sine manicis, qua totum corpus amiciebatur, cuius usus vestis Romanis, Toga; Græcis Pallium, fuit; altera verò vndique clausa, præter capitium quo inducebatur caput, & foramina iuxta humeros per quæ brachia exerebantur: hanc Scriptura vocat Meghil Ephod, hoc est supparum cinctorium vel strictum vel scapulare. de quo vobis sermo est. Erat autem hæc vestis Romanæ prætextæ forma ferè similis, quam tunica illa linea siue stola breviorè ex lana hyacinthini coloris parari insit Deus, hac forma integra videlicet, nulloque latere aperta, nisi quantum brachia caputque admitteret, orificio superius facto, totaque inconsutillis, opere, inquam, textoris, quæ in orificio limbum haberet (Labiū Hebraica lingua vocatum) ad instar collaris ac limbi lorice antiquæ: sic enim Hebraicè legimus, כִּפֵּי תַחְתֵּיהָ Sicut os lorice, vt Chaldaeus paraphrastes exposuit. oportuit autem limbum illum siue labium, quo orificium muniebatur, firmum esse, neque id tamen assutum erat, sed textoris opere cum ipsa veste simul contextum: idque integrum omninoque rotundum, non apertum aut fissum aliqua ex parte, vt collaria in vestibus habere solent, quæ non nihil aperiuntur, vt facilius caput admittant. at verò in hac veste præcepti legisque formula cauetur לֹא יִקְרַע Non findetur, siue non scindetur. neque enim ob id limbus addendus videtur, vt non scindatur, sed limbus integer describitur illa oratione. Huius vestis inferioribus simbris siue lacinie malogranatorum figuræ appensæ sunt, quæ ex hyacintho, purpura & ostro constructæ erant miro artificio; triplex enim color malogranatorum est, quippe grana eximio candentiq. rubore lucet, aut pellucent potius: cortex hyacinthi refert plerumque, sed qua parte Solem accepit, purpureus omnino conspicitur. igitur grana mali punici fissi ex ostro siue murice imitatus est artifex. cætera verò ex duobus aliis coloribus hyacintho & purpura. Inter bina quæque malogranata singula etiam tintinnabula ex auro confata appendebantur ad formam (vt vox Hebræa significare videtur) mespilorum, cuiusmodi tintinnabula ex ære in usu etiam hodie sunt: nullumque tintinnabulorum genus est, quorum alia aliis similiorem sonum edant, quàm hoc quod mespili refert fructum. Sunt qui tradant duo & septuaginta mala granata totidemque tintinnabula fuisse.

2 2 Tertium

Auctor
שוריים

Exod. 28.

Perf. Sat. 2

Exod. 28. &
38.

אפוד Tertium atque vltimum indumentum fuit Ephod, à praecingendo, siue rectius ab ambiendo dictum; ambibat enim humeros, tergum, & pectus: Latinus interpretis noster Superhumeralis transtulit, alij antiqui scapulare dixerunt. materia constabat varia ac multicolore, auro imprimis ductili, hyacintho ac purpura, & ostro siue cocco bis tincto, opere Phrygionico commissis: Opere, inquit, אפוד Cogitantis, hoc est, ingeniosi artificis. Eius duae partes fuere, anterior & posterior ad humeros coniunctae, caetera verò solutae, quae vt corpori haerent, balteo, vt inferius dicemus, cingebantur. Atque in vtroque humero singulae gemmae auro inclusae, eademque magnae alligatae sunt ex annulo in ipsa inclusione fixo; in altera quidem gemma sex nomina filiorum Israel, in altera verò altera sex incisa fuere magno artificio, ita vt ea nomina sacerdotis induti humeris sustinerentur. Fuere autem gemmae ex eo genere quod Hebraeis אפוד dicitur, Latini fere omnes Onychem vertunt. Chaldaica verò & Arabica interpretatio manifeste docent fuisse Beryllos. vocatur enim perpetuo à Chaldaeis בורלה, ab Arabibus verò بولہ, ita vt in vtraque lingua tres radicales consonantes berylli agnoscantur. illae verò picture, quibus vestis haec variabatur, nullam certam ac perpetuam rerum naturam referebant, non humanam, non animantis cuiusquam, neque arboris aut plantae alicuius, sed ingenio arteque inuenta constabant: cuiusmodi, quae vocantur Maurica siue Arabica, siue Phrygionica excogitare ac pictores solent. ideo enim dictum est, Opus cogitatis, siue, vt nostra Versio habet, opus polimitum. Atque huic indumento siue pectorali quatuor annuli firmissime affuti erant, duo in humeris sub illis gemmis, quas auro inclusas iam descripsimus, & duo inferius ea parte qua balteus accingitur, ad vtrumque latus.

חפזת Ex eadem omnino materia, hoc est, ex auro, hyacintho, purpura, & murice dibapho ornamentum summi sacerdotis pectori imponendum factum est, quod Hebraice חפזת אפוד dicebatur, Latine Contemplationem siue observationem iudicij, ex verbo reddere possemus, quod mysticum valde ornamentum atque instrumentum erat à Deo institutum, cuius vsu sortes diuinae ducebantur, certumque oraculorum petendorum redderetur ius. Graeci interpretes λογίον vertere, vnde Rationale in nostram editionem est deductum, significatione satis apposite ad rem ipsam quaesita. Fuit autem illud ornamentum quadratae figurae, hoc est, quatuor lateribus aequalibus ad angulos rectos coniunctis. singulorumque laterum mensura fuit Z E R E T H, quam palmos tres siue dimidium cubiti continere in lib. De mensuris docebamus. eratque eiusdem operis & artificij cum Ephod, nec tamen simplex, sed duplex, id est, geminum, vt ex tribus lateribus altera pars alteri commissa esset; ex vno autem laterum dextro, videlicet apertum, qua aliquid in illo ornamento asseruandum inferri posset, vt inferius dicemus.

Huic autem ornamento gemmae duodecim auro inclusae artificiosè haerebant, in quibus duodecim filiorum Israel nomina incisa fuere, incisione qualem sigillis antiquis gemmarum inditam videmus; quae longè tamen omne aliorum artificum exemplum vinceret. erat verò gemmarum quadruplex ordo, ternaque in singulis ordinibus gemmae, quarum Hebraica nomina fuere.

Primi ordinis, אודם אפוד ברכת Odem, Pitdah, Bereketh.

Secundi ordinis, נופך ספיר יהלם Nophech, Zzaphyr, Iahalom.

Tertij ordinis, לשם שבו אהלמה Lefem, Sebo, Ahlahmah.

Quarti ordinis, תרשיש שתם יספה Tharsis, Soham, Iaspel.

Series autem nominum incisorum ex nascendi or-

dine, atque ex Ierosolymitano Thargum illam fuisse obseruauimus.

- I Reuben, Simeon, Leui,
- II Iehudah, Isachar, Zebulun,
- III Dan, Nephthali, Gad,
- IIII Aser, Ioseph, Biniamin.

Illarum verò gemmarum certissimam rationem non omnium exacte definire possumus; quantum verò studio ac diligentia hactenus reperire potuimus, breuiter exponemus.

אודם Odem nomen accepit à sanguine, cuius colorem omnino refert: quidam Sardium vel Sardonychem esse dicunt; nos verò cum Helia Rubinum apud nos dictum esse arbitramur; maxime cum Chaldaice vocari sciamus זמחן zamchan, id est, rubrum. affine autem est nostrum nomen Rubin nomini Reuben, quod in illa gemma incisum erat. Ierosolymitanum Thargum etiam אפודקתא vocat, eadem rubedinis significatione.

פידה Pitdah, literas habet radicales tres cum Topazio conuenientes P. T. D. quanquam transpositas cum T. P. Z. nam Z. & D. eiusdem sunt soni. ideo topazij genus esse videtur; viridis tamen & prassini coloris, atque smaragdo æmuli. Namque Chaldaeus Paraphrastes ta Onkelos quam Ierosolymitanus, alter זרקן, alter אפודקתא exponunt. hunc in Aethiopia nasci Ezechiel indicat generosissimum. ita nostra editio recte habet Topazium. Prassoiden smaragdum sunt qui appellent, quod genus gemmae apud Aethiopas nascentis, auctore Iuba, acriter viride est, maximeque à Plinio laudatum.

ברכת Bereketh, à fulguris vel fulgetri, quod colore ac splendore imitatur, similitudine, nomen accepisse videtur, atque apud Babylonios & Ierosolymitanos nomen idem tuetur ברקתא & ברקן. Quamobrem Chrysolithum, vel illam Chrysolithi speciem esse existimamus, quam Topazium aureum vocant, Straboque in Ophiade insula reperiri, ex Arthemidoro narrat; pellucidam, & splendore auri resurgentem: quanquam quae proprie Chrysolithos est, fulgur verius referat.

נפך peregrinum nomen est, nisi à conuersione ac mutatione, ex verbo הפך deriuetur: subobscurum ideo lapidem esse nonnulli dicunt, sed Chaldaeus Paraphrastes aperte אפודקתא Smaragdum nominat. Ierosolymitanum verò Thargum אפודקתא vertit, quod nomen à memoria iuuanda natum videtur. estque fortassis eiusmodi smaragdi virtus.

ספיר Zzaphir nomen apud nos retinet Saphyri, quam gemmam eiusdem cum nostro Saphyro generis esse, hoc est, caelestis coloris, Moses aperte docet. Et sub pedibus (inquit) eius candor Saphyri, & veluti caelum in claritate. Sed distinguunt Hebraei Saphyrorum species per colores: aiunt enim quosdam esse albos, eosdemque Adamantes vocari; quosdam verò caelestem omnino referentes colorem inter album & caeruleum. Et Saadias Saphyros inter Chrystallorum genera collocat. In homeliariis Hebraeorum narratur, quidam qui Saphyrum emerit Romae, constituisse de precio, si modò periculum fieret: factumque fuisse periculum gemmae in incude malleo percussae, quae malleo incudeque laesis, tamen illaesa permanferit, vnde consequitur Adamantem, qui huiusmodi ferri vim superet, Saphyri genus esse. vocatur autem haec gemma ab Onkelos אפודקתא Sabzan: in Ierosolymitana verò Paraphrasi אפודקתא Sympoliana dicitur. itaque Saphyrum hoc loco interpretamur, non hoc fortissimum genus, sed illud alterum quod colore & firmitudine ab hoc differt, caeli que speciem refert.

יהלם Iahalom, à contundendo & pereutiendo nomen habet in forma futuri, quae naturam ac perpetuitatem, vt saepe iam aliàs docuimus, indicat. Estque à firmitudine & vi alias gemmas, atque adeò ferrum rumpendi, ita dictus hic lapis. Quare hic verus Adamas

mas videtur esse, atque ita ab Arabibus vocari dicitur אדמא Almas, pro Adamas : auctores Sahadius & Abraham Hispani. Hunc Onkelos vocat אדמא eadē significatione cum Hebræo nomine : nam significat idem quod Capiens vel ferens percussione. atq. hunc eundem Ierosolymitanus אדמא ויין Oculum vituli nominat.

7. Lyncurium.

7. **לשם** Lessem Lyguriū vel Lyncurium nostri verterunt. quem ex Lyncis vrina coagmentari Plinius scribit, indeque dictum affirmat nomen לשם, iisdem consonantibus, quibus Lynx constat. nam Græci & Latini propter suas inflexiones & pronuntiationes peregrina verba facile deformabant. Onkelos hunc lapidem קנכירי Kanchyri vocat, proxima etiam Lyncuri pronuntiatione. Ierosolymitanus ויין nominavit. eundem Arabicè vocari ויין, Ionas doctor affirmat. Porro Iosephus Lyguriū nominavit, idque Versio nostra habet.

Plinius lib. 37. cap. 4.

8. Turquesa.

8. **שכונ** Achaten Græci ac Latini verterunt; sed Chaldaeus paraphrastes אכרקה reddidit, Tarkaia. estque apud nos Turquesa dicta. Ierosolymitana paraphrasis אכרקה ויין vocat : ferrugineū vel ferreum vertere possumus. Antiqui Hispani Iudæi Turquesam quoque dixere hanc gemmam.

9. Amethysto.

9. **אחלמה** Ahlamah. à somnio nomen habet; quare valere aduersus insomnia quibusdam videtur: atque ita Arabicè vocatur אחלמה ל Ad somnia. hanc gemmam אכרקה ויין Onkelos vocat, hoc est, Vituli oculum. Ierosolymitanus verò interpres אכרקה ויין Zemargadin. Nostri Latini, Græci, & Hispani interpretes Amethyston vertere. cui affine aliquid habere videtur Ierosolymitanum nomen.

10. Martialis lib. 6. 1.

10. **תרשיש** Tharsis. siue ex inuentore, siue ex loco vnde afferebatur, hoc est, ex Africæ parte Carthagine postea dicta, siue ex maris colore, quem refert, quod Mediterraneum mare, Tharsis per metonymiam dicitur. Lapis ille est qui ab Italis Aqua marina dicitur, cuiusmodi nos elegantissimum aliquando habuimus & magnum. sic enim hunc lapidem Ierosolymitanus paraphrastes & Onkelos vocant אכרקה ויין Sicut mare, vel simile mari. *θαλάσσιος* à Tharsis, vel hoc ab illo nomine deductum videtur, est autem *θαλάσσιος*. de quo Poëta: *Duasq. similes fluctibus maris gemmas.* &c. Latini Interpretes Chrysolithum esse dixerunt. sed de Chrysolitho iam disseruimus.

11. Iunon. Sat. 1.

11. **בדולה** Beryllum esse, superius diximus, ex perpetua Chaldaeorum paraphrastōn interpretatione, qui reddunt, בדולה Burla. nostri Onychem vertunt: sed Onychis multa genera sunt, nobis vltra decem videre contigit: decem & octo ostensurum se Iacobus Trezzius Mediolanensis amicus noster pollicebatur: inter quæ Berylli fortassis enumerantur: nam & Beryllorum non vnum genus esse ex antiquis accepimus; inæquales enim Beryllos appellat Satyricus. accepimus ab eodem Iacobo Beryllum pallentem chrysellinum; qui etiam lacteum se nobis quærere aiebat. hanc gemmam אכרקה ויין Ierosolymitanus בדולה Bedolha vocat, affini vocabulo Beryllo. namque R. in D. mutari, vt Rodanim, Dodanim, iam aliàs docuimus; Arabicè etiam vocari אכרקה ויין Belor, diximus.

12. Iaspis.

12. **אספיה** I A S P E H. Iaspidis nomen apud Latinos retinet, quanquam & Græcè & Latine legamus alicubi βήρυλλος. Arabicè autem in huius loci & lapidis interpretatione אספיה I A S P scribunt. Quid verò causæ fuerit, quamobrem a Ierosolymitano interprete gemma hæc אכרקה ויין appelletur, diuinare satis rectè nequeo, nisi fortassis margaritæ nomen etiam Iaspidi illo sæculo vulgare iter fuerit tributum. Certè Onkelos hanc אכרקה ויין Panteren vocat, nomine omnino Iaspidi conueniente; Pantheram enim animal, pictam esse nouimus, atque macularum elegantia cæteras feras illicientem,

Ouidius lib. 3. Metam.

Pictarumque iacent fera corpora pantherarum. color totius pellis, præter maculas, fuluus est. eiusmodi

maculosas & fuluas Iaspides vidimus, — atque illi stellatus Iaspide fulua Ensis erat. — sunt autem Orientales omnium optimæ ac pulcherrimæ. *Electro potens & Iaspide clarus eoa.* Est & viridis Iaspis, sed fuluam in pectorali fuisse, satis indicat nomen Pantheræ, à Chaldæo expressum. Atque hæc de gemmis breuiter indicasse satis fuerit. iam cæteras huius ornamenti partes absoluamus. Hoc rationale, siue pectorale, seu contemplatio iudicij explanationis causa dicatur, quatuor armillis, siue annulis, ad quatuor angulos affixis, auctum erat: ex duobus superioribus ligabatur catenis duabus aureis, in spintris formam contortis, quæ singulis vncinis adnectebantur duobus illis annulis, quos in humeris Ephod sub lapidibus magnis auto inclusis, depinximus; inferius verò vittis siue funiculis duobus ad vtrunque annulum in Ephod, iuxta cingulum ad dexteram lauiamque assutum alligabatur, ita vt quocumque modo atque habitu sacerdos esset, tamen pectori semper hærens ornamentum hoc haberet. atque ita nostra Versio habet: A se inuicem rationale & superhumeralis nequeant separari: vel ex Hebraico verbo, Et non attollatur rationale desuper Ephod.

Virg lib. 4. Aeneid.

Statius lib. 4. Theb.

Annuli.

Catenæ.

Vittæ.

Fuit præterea Balteus ex eadem materia, eodemque artificio cum Ephod, & rationali factus, qui Ephod cum inferioribus vestibus omnibus continebat.

Postremum verò capitis indumentum atque ornamentum fuit, quod אכרקה ויין Hebraicè dicitur, nomine à אכרקה, quod Ambire & operire significat, deducto. ambiebat enim operiebatque caput, eo ferè modo, quo Orientalium incolarum Tiara, quam Turcico vocabulo *Torbant* dicimus. nostri interpretes Cidarim & Tiaram vertunt. ea linea siue byssina omnis erat simplicissimæ candidissimæque albedinis, cui ad frontem alligabatur aurea lamina, hoc elogio inciso אכרקה ויין hoc est, Sanctus Domino. Atque hæc vestimenta ornamentaque omnia summorum illorum artificum opera & industria ex diuino consilio facta sunt.

Cidarim.

Lamina.

Vnum illud mysteriis plenum genus restat indicandum, quod ex natura vsuque sui אכרקה ויין Havrim & Hathumim vocabatur, quod ex verbo Inflammationes illuminationesque, & perfectiones atq. simplicitates reddere possumus, cum adiuncta notatione insigni, videlicet illas illuminationes, & illas perfectiones. Noster interpres Doctrinam & veritatem vertit. omnia enim hæc & plura etiam in illis Hebraicis nominibus continentur. Hanc autem rem, cuiuscunque naturæ illa fuerit, hominum artificio factam, aut comparatam non fuisse, sed diuinitus datam Mōsi, vel eo tempore quo lex & tabulæ, vel eo quo perfectum opus fuit, arbitramur, eamque fuisse multiplici figura distinctam, simuletiam claram, lucidam, speculique instar tersam, ex nominum figura & numero etiam multitudinis intelligimus. In omnibus aliis, quæ hæcenus commemorata descriptaque sunt, ornamentis & vestibus, hoc modo scriptum legimus, Et facies, & facient, & scribent. Atque in ipsa curatione eorum sic etiam legimus, Et fecerunt, & scripserunt, vel inciderunt. &c. in huius verò arcanæ rei commemoratione, Et pones, siue ex Hebraico verbo, Et dabis in rationale iudicij Vrim & Thumim. Et in Leuitici libro scriptum est, Et dedit ad rationale Havrim & Hatthumim. id est, Indidit in Rationale: diximus autem Rationale fuisse duplex, tribus lateribus commissum; ex vno autem latere apertum, inter vtramque autem partem Vrim & Thumim inferebantur, ibidemque seruata, sacerdotis hærebant pectori: inde verò proferebantur, quoties diuinum responsum petendum erat. Quod si quis nimis curiosè quærat, quam materia illa Vrim & Thumim secundum naturam constarent, facile à nobis responsum accipiet, dummodo idem nos certissimè doceat, quodnam lapidis genus illud fuerit, quo

Vrim & Thumim.

Leuit. 8.

lex digito Dei incisa, primùm Mofi in Sina monte tradita est; namque illi lapides non vt posteriores à Mose comparati sunt, sed à Deo ipso dati. Deinde etiam doceat cuiusmodi materia constaret ignis ille cælitus immiffus, qui prima Aaronis procurantis sacra corripuit, quem etiam per totos septuaginta annos à Ieremia absconditum perdurasse auctores tradunt. Quali etiam materia manna illud celeberrimum confectum fuerit; quod cum simplicissimum esset & suauissimum, tamé intra quatuor & viginti horas corrumpebatur, & sexto quoque die ad quadraginta horas vltierusque conseruari poterat: eiusdemque exigua portio, quanta in Gomer capi poterat, per multos annos in arca vase aperto, & facillè perflabili, in perpetuum monumentum conseruata est. Quòd si quis respondeat tria hæc genera vltra communem naturæ rationem arcano miraculo constitisse, is à nobis de hoc etiam quarto non minùs consonum expectabit responsum. Iam verò si vltra inquiratur, vbinam, quando, & quomodo illa Urim & Thumim perierint, & an sublata fuerint diui-

nitus, hominumque vsibus negata; id de hac re nos referemus, quod de illis aliis tribus generibus legimus: quæ in primi templi excidio à Ieremia recondita sunt, nec vltierus reperta, præter ignem sanctum, de quo nonnulli affirmant: id agente Deo, vt hominum genus sanctiorum etiam rerum, quæ noui testamenti tempore oblatae sunt, desiderio & expectatione afficerentur.

Minoribus sacerdotibus vna vestis linea tunica siue stola simplex præscripta fuit, cum ornamentis duobus cingulo & cidari ex lino etiam candidissimo confecta. Harum omnium à nobis descriptarum rerum tabulam addidimus, summi, inquam, Pontificis imaginem suis vestibus ornamentisque instructi, cum ministrorum etiam indumentis. Atque emblematis loco vtrinque suspendimus totum illum apparatus, quem ad sacrificiorum & antiqui cultus vsus (qui propriè ac verè עֲבוֹדָה id est, Seruitium dicebatur) in promptu esse oportuit, cuiusque nomina & partes in sacris libris sparsim leguntur.

F I N I S.



SACERDOTIS ANTIQVĒ SANCTIS VESTIBVS ET OR-
 NAMENTIS INSTRVCTI EXEMPLVM, EX DESCRIPTI-
 ONE MOSIS A BENED. ARIA MONTANO OBSER-
 VATVM. CVM MINISTERIALI SACRIFICIORVM
 APPARATV, ET MINISTRORVM VESTIBVS.



הַתָּקָה	A	Linea stricta del	אֵבֶנֶת	D	Baltheus	הַיָּסוֹן מְסֻפֵּט	I	Rationale.
מְעוֹל	B	Tunica stola	מֵצִיפָה	E	Cidariz, del Tiara.	שִׁבְעוֹת מְסֻפֵּט	L	Annuli superiores.
פְּעֻמְיִים	q	Tintinnabula.	אֲבִי שֹׁהַם	F F	Lapides onychini.	שִׁבְעוֹת מְסֻפֵּט	M M	Annuli inferiores.
רְמוֹנִים	d	Malogranata.	מִשְׁבְּעוֹת	G G	Vicini.	פְּתוּלִים	N N	Vitta, furculi.
רֹפֵד	C	Superhumerale.	שִׁבְשֵׁבֵת	H H	Catenula.	שִׁבְעוֹת אֲתוֹרָנִים	o o	Annuli posteriores.

